

Zenon Grocholewski

"Iglesia y Revolución en España (1868-1874). Estudio histórico-jurídico desde la documentación vaticana inédita", Vicente Cárcel Ortí, Pamplona-Eunsa 1979 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 24/3-4, 296-297

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Vincente Cárce l Ortí, Iglesia y Revolución en España (1868—1874) Estudio histórico — jurídico desde la documentación vaticana inédita (Colección de Historia de la Iglesia de la Universidad de Navarra, vol. 12), Pamplona—Eunsa 1979, ss. 682.

W następstwie nowych konwencji między Hiszpanią i Stolicą Apostolską z lat 1976 i 1979, zastępujących praktycznie konkordat z r. 1953, stosunki między Kościołem i Państwem w wspomnianym kraju zmieniły się radykalnie. W związku z tym obserwujemy w hiszpańskiej literaturze naukowej także zwiększone zainteresowanie historią tychże stosunków w ostatnich dwóch wiekach.

V. Cárce l Ortí, który już w poprzednich publikacjach wykazał się znajomością problematyki w tej dziedzinie¹, w obecnej pracy daje szeroką syntezę stosunków między Kościołem i rządem w okresie szczególnie drażliwym dla Hiszpanii, a także dla Europy, tzn. w latach 1868—1874. Chodzi o okres, w którym zmienia się oblicze polityczne niektórych krajów europejskich: Papież traci władzę świecką, następuje zjednoczenie Włoch, we Francji umacnia się Komuna Paryska, w Niemczech dochodzi do szczytu proces zjednoczeniowy promowany przez Prusy. W Hiszpanii natomiast postępująca rewolucja liberałów kładzie w r. 1868 kres ponad trzydziestoletniej monarchii Izabeli II, i zapoczątkowuje okres niestałości polityczno-społecznej, który doprowadzi do proklamacji pierwszej Republiki hiszpańskiej w r. 1873.

Reperkusje tego okresu były dla Kościoła w Hiszpanii fatalne. Konkordat z r. 1851 został kompletnie zignorowany. Stolica Apostolska i biskupi byli zaniepokojeni pogwałceniem prerogatyw Kościoła, jak np. zniesieniem przywileju sądu kościelnego, konfiskatą spuścizny historyczno-artystyczno-kulturowej Kościoła, wprowadzeniem małżeństwa cywilnego, zniesieniem licznych zgromadzeń zakonnych, redukcją kontyngencji na cele kultu, interwencją rządu, gdy chodzi o nominacje biskupów i przyznawanie beneficjów kościelnych. Najwięcej opozycji ze strony biskupów, w omawianym sześcioleciu, spotkał obowiązek przysięgi na konstytucję z r. 1868, która gwałciła układy zawarte ze Stolicą Świętą i nie gwarantowała Kościołowi wolności niezbędnej do spełniania swej misji.

Proklamacja pierwszej republiki doprowadziła faktycznie do zupełnej separacji między Kościołem i Państwem. Projekt zlegalizowania tego stanu rzeczy nie doczekał się jednak aprobacji parlamentu, rozwiązanego przed zakończeniem obrad wskutek zamachu stanu, zapoczątkowującego przywrócenie monarchii w osobie Alfonsa XII, syna królowej usuniętej przez rewolucję.

¹ *Política eclesial de los gobiernos liberales españoles (1830—1840)*, Pamplona—Eunsa 1975; *Correspondencia diplomática del nuncio Tiberi (1827—1834)*, Pamplona—Eunsa 1976.

Na początku daje A. szczegółowy wykaz *materiału archiwalnego*, na którym się oparł (ss. 25—66); następnie *bibliografię* wykorzystaną, podzieloną według problematyki (ss. 67—84). We *wstępie* przedstawia kontekst historyczno-ideologiczny okresu, którym się zajął (ss. 85—100). W *pierwszej części* pracy (ss. 103—358), złożonej z czterech rozdziałów, A. omawia stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec rządu rewolucyjnego; w *drugiej* zaś (ss. 361—586), przedstawia, w trzech rozdziałach, stanowisko Kościoła w Hiszpanii, a więc biskupów, kleru i ludu. Do pracy dodano w formie *dodatku*: 1. bardzo szczegółowy wykaz ustawodawstwa cywilnego omawianego okresu odnośnie spraw Kościoła (ss. 589—610); 2. wykaz pism różnych biskupów hiszpańskich na temat działalności rządu rewolucyjnego, zaczerpniętych z biuletynów drukowanych, a zwłaszcza z czasopisma „La Cruz” (ss. 611—619); 3. krótkie biogramy 63 biskupów hiszpańskich z tego okresu, łącznie z podaniem, niejednokrotnie bardzo obszernej, bibliografii na temat każdego z nich. W końcu książki znajdujemy 30 *ilustracji* dostojników kościelnych z tego okresu, oraz następujące *wykazy*: zamieszczonych w pracy ilustracji, map, tablic statystycznych oraz nazwisk.

Niewątpliwa wartość pracy polega głównie na skrzętnym wykorzystaniu obfitego materiału dotychczas niepublikowanego, zaczerpniętego z tajnego archiwum watykańskiego. A. umieszcza bardzo obszerne cytacje z tego materiału.

Oprócz historyków, praca zainteresuje na pewno także wszystkich zajmujących się prawem publicznym Kościoła, tym bardziej że obrazuje ona głównie stanowisko Kościoła w omówionym okresie konfliktu między Kościołem i Państwem w Hiszpanii.

Ks. Zenon Grocholewski.